

Виши научни сарадник

https://doi.org/10.18485/iipe_rat_ukrajina.2023.ch3

Институт за међународну политику и привреду

Број страница: 53–67

Београд

E-mail: vtrapara@diplomacy.bg.ac.rs

Политика САД према руско-украјинском сукобу: између геополитике и идеологије¹

Владимир ТРАПАРА

Апстракт

Улога Сједињених Држава у руско-украјинском рату као индиректног учесника на страни Украјине има своју генезу која траје од краја Хладног рата наовамо. Ауторова теза је да је подршка Вашингтона Украјини мотивисана геополитичким значајем те земље за стратегију либералне хегемоније, чији је један од циљева елиминација Русије из редова независних великих сила. Ипак, САД нису од почетка играле на украјинску карту, нити су је касније доследно користиле, што због идеолошке визије да ће се капиталистичка и демократска Русија пре или касније добровољно одрећи статуса велике силе и прихватити америчку хегемонију, што због амбивалентности европских савезника. То је изазивало незадовољство украјинских националистичких елита обимом и квалитетом америчке подршке. Аутор закључује да је Русија сопственим идеолошким приступом и одлуком да нападне Украјину помогла САД да помире геополитичке и идеолошке императиве, те да у сврху вођења новог хладног рата консолидују евроатлантску заједницу, чији ће Украјина, макар и територијално окрњена, бити саставни део.

Кључне речи: руско-украјински рат, Сједињене Државе, Украјина, Русија, геополитика, идеологија.

¹ Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2023. године“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2023. године.

Увод

Крајем јануара 2023. године, часопис *Форин Аферс* обавио је интервју са неколико десетина америчких експерата са питањем да ли је највероватнији исход рата у Украјини споразум који би укључио територијалне уступке Русији. Већина је изразила неслагање, али се (уз неутралне) немали број и сложио.² Но, нико није сматрао да би Сједињене Државе требало да прихвате потпуни украјински пораз. Уочи годишњице руско-украјинског рата, САД су индиректно укључене у њега управо с тим циљем – као минимум да спасу Украјину од пораза, као максимум да јој помогну да победи Русију. Овај рад треба да одговори на питање како и зашто је судбина једне удаљене источноевропске државе постала тако значајна за најмоћнију силу света, те да представи све заокрете у америчкој политици према Украјини у последње три деценије, изазване непоклапањем геополитичких и идеолошких императива, све док их Путинова инвазија 2022. није спојила у једно.

Генеа приступа САД Украјини

За време Хладног рата, Сједињене Државе нису посматрале Украјину одвојено од свог геополитичког и идеолошког противника, Совјетског Савеза, као монолитне целине – њихови „совјетолози“ занемаривали су национално питање и били русоцентрични.³ Уочи распада Совјетског Савеза 1991. године, САД су идеолошки дале приоритет стабилности власти Михаила Горбачова (*Михаил Горбачёв*) и успеху његових реформи. Џорџ Буш (*George Bush*) је чак путовао у Кијев да убеђује Украјинце да одустану од независности, у страху од југословенског сценарија у земљи с нуклеарним оружјем.⁴ Ипак, уочи референдума о независности Украјине децембра 1991. САД су најавиле да ће подржати његов резултат.⁵ Мирни распад Совјетског Савеза након Бјеловешког договора отклонио је опасност југословенског сценарија, уједно лишивши Вашингтон

² *Will Ukraine Wind Up Making Territorial Concessions to Russia?: Foreign Affairs Asks the Experts*, Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/ask-the-experts/will-ukraine-wind-making-territorial-concessions-russia>, 10/02/2023.

³ Kuzio, T. (2022). *Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War: Autocracy-Orthodoxy-Nationality*, London & New York: Routledge, 103.

⁴ Пред украјинским парламентом Буш је рекао: „Слобода није исто што и независност. Американци неће подржати оне који траже независност да би заменили удаљену тиранију локалним деспотизмом. Неће помоћи онима који промовишу суицидални национализам заснован на етничкој мржњи“. Наведено према: D'Anieri, P. (2019). *Ukraine and Russia: From Civilized Divorce to Uncivil War*. Cambridge: Cambridge University Press, 31.

⁵ *Ibid.*, 33.

непријатељске суперсиле. Униполарни међународни систем који је настао омогућио је САД прилику да лансирају хегемонистичку спољну политику, тј. да покушају да изграде нови светски поредак са центром у Вашингтону, без других независних центара моћи – великих сила. Ипак, на избор те политике пресудно је деловала америчка идеологија либерализма, победивши супарнички комунизам.⁶ Отуда се ова „велика стратегија“ назива либералном хегемонијом, јер тежи да оствари вилсонијански циљ стварања света „безбедног за демократију“, односно да почне да реализује идеје које је амерички спољнополитички естаблишмент зацртао још пре много деценија, али му равнотежа снага то није дозвољавала.⁷

Како је Руска Федерација задржала велики део капацитета Совјетског Савеза, пре свега војних, могло се очекивати да она настави са жељом да игра улогу независне велике силе на светској сцени. Оптимални приступ америчких хегемониста према Русији би стога био да јој то не дозволе, те да се за наставак њеног обуздавања ослоне и на њене суседе, а посебно Украјину као геополитички најзначајнију.⁸ Но, у првој половини деведесетих година САД ће, уместо геополитички, и даље размишљати идеолошки, верујући да капиталистичка и демократска Русија неће ни желети да буде велика сила, већ ће се добровољно потчинити америчкој хегемонији. Стога је амерички приоритет био успех реформи председника Јељцина, односно недозвољавање било повратка на власт комуниста, било доласка снага империјалног национализма, што ће председник Бил

⁶ О аргументу да структура међународног система само даје прилику за хегемонистичку политику, а да на њен избор пресудно утиче идеологија, видети: Layne, C. (2006). *The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*. Ithaca & London: Cornell University Press, 28–30.

⁷ Поред наведеног Лејновог дела, о критичком осврту на либералну хегемонију видети: Posen, B. R. (2014). *Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy*. Ithaca & London: Cornell University Press; Walt, S. M. (2018). *The Hell of Good Intentions: America's Foreign Policy Elite and the Decline of U.S. Primacy*. New York: Farrar, Straus and Giroux; Mearsheimer, J. J. (2018). *The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities*. New Haven & London: Yale University Press; Hendrickson, D. C. (2018). *Republic in Peril: American Empire and the Liberal Tradition*. New York: Oxford University Press. О оправдању либералне хегемоније, видети: Ikenberry, G. J. (2020). *A World Safe for Democracy: Liberal Internationalism and the Crises of Global Order*. New Haven & London: Yale University Press. О мом осврту на либералну хегемонију и њену критику, видети: Trapara, V. (2022). Critique of the Critique: Why Realist Opponents of Liberal Hegemony Miss the Target?. *The Review of International Affairs*, vol. 73, no. 1185, 5–25.

⁸ Контролом над Украјином САД би дошле надамак контроле над читавом Источном Европом, подручјем које је класик геополитике Халфорд Макиндер означио као пречицу ка владавини светом. Видети: Трапара, В. (2014). Савремени значај Макиндеровог концепта Источне Европе: случај Украјинске кризе. *Међународна политика*, год. 65, бр. 1155–1156, 26–43.

Клинтон (*Bill Clinton*) назвати „стратешким савезом с руском реформом“.⁹ И заиста, САД су у овом периоду фаворизовале Русију у односу на Украјину и друге постсовјетске републике, јер је ова одлучније од њих ушла у реформе по моделу Вашингтонског консензуса.¹⁰ Уз то, Вашингтон ће у Русији видети гаранта стабилности постсовјетског простора, те није имао ништа против руских војних интервенција за његову консолидацију – од Придњестровља, преко грађанског рата у Грузији, Абхазије и Јужне Осетије, до Таџикистана – Клинтон ће те интервенције у једном тренутку упоредити с америчким у Панами и Гренади.¹¹

У случају Украјине, чију је независност и територијални интегритет Русија од почетка оспоравала (посебно у погледу Крима), САД ће отићи најдаље, притискајући је да се одрекне нуклеарног оружја и преда га Русији, и то без чврстих безбедносних гаранција које је Кијев заузврат тражио.¹² До заокрета у политици САД почиње да долази средином деведесетих, најпре под утицајем Збигњева Бжежинског (*Zbigniew Brzezinski*), који је упозоравао на могуће обнављање руског империјализма и саветовао да се „консолидује геополитички плурализам у оквиру бившег Совјетског Савеза“. Нарочит геополитички значај препознавао је код Украјине: „Не треба посебно наглашавати да без Украјине Русија престаје да буде империја, а са подређеном Украјином, Русија аутоматски постаје империја“.¹³ Касније ће у *Великој шаховској табли*, када заокрет Вашингтона већ буде био приметан, критиковати што су САД биле „троне у препознавању геополитичког значаја посебне украјинске државе“, али и подгревале код Русије „заблуду о заједничком глобалном статусу с Америком“.¹⁴ Још два чиниоца утицала су на амерички заокрет: решење нуклеарног питања, након кога САД почињу да посматрају

⁹ Слаба тачка овог програма пак била је изостанак значајније финансијске подршке руским реформама. D'Anieri, P. *Ukraine and Russia: From Civilized Divorce to Uncivil War*, op. cit., 18–19, 55–56.

¹⁰ Kuzio, T. & D'Anieri, P. (2018). *The Sources of Russia's Great Power Politics: Ukraine and the Challenge to the European Order*. Bristol: E-International Relations Publishing, 76–77.

¹¹ Charap, S. & Colton, T. J. (2017). *Everyone Loses: The Ukraine Crisis and the Ruinous Contest for Post-Soviet Eurasia*. London: The International Institute for Strategic Studies, 58, 62–63.

¹² САД су инсистирале да у документу о украјинској денуклеаризацији уместо речи „гаранције“ стоји реч „уверавања“. Stent, A. (2019). *Putin's World: Russia against the West and with the Rest*. New York & Boston: Twelve, 187. Џон Миршајмер био је један од ретких Американаца који је сматрао да Украјина треба да задржи нуклеарно оружје да би се одбранила од Русије. D'Anieri, P. *Ukraine and Russia: From Civilized Divorce to Uncivil War*, op. cit., 51–52.

¹³ Наведено према: Ibid., 67–68.

¹⁴ Бжежински, З. (2001). *Велика шаховска табла*. Подгорица, Романов, Бања Лука: ЦИД, 98–99, 107.

Украјину као одвојеног актера, а не само у функцији њених односа с Русијом; сумња у успех руске „реформе“, тј. прозападне оријентације, нарочито након постављања Примакова за министра спољних послова 1996.¹⁵ Украјина у другој половини деведесетих постаје трећа у свету по америчкој помоћи (после Израела и Египта).¹⁶

САД су уз геополитички задржале и идеолошки приступ, водећи политику *хеџинга* – с једне стране су наставиле да верују у либерализам у Русији и подржавају га, а са друге шириле сферу свог утицаја на исток, према постсовјетском простору.¹⁷ Хеџинг ће се наставити и након доласка Владимира Путина (*Владимир Путин*) на власт у Русији, у коме ће Американци видети некога с ким могу боље да сарађују, нарочито након 11. септембра 2001. и његове подршке борби против тероризма. Администрација Буша млађег поново ће приоритет дати Русији, а Украјину занемарити, између осталог и услед ауторитарних и коруптивних трендова у владавини председника Кучме (*Леонід Кучма*), који је прешао пут од „мултивекторске“ спољне политике из првог мандата, преко западне оријентације на почетку другог, до напуштања циља чланства у НАТО-у на крају.¹⁸ Унутрашња динамика у Украјини – Наранџаста револуција из 2004. године – поново ће скренути пажњу САД на ту земљу. Из тога што су западне НВО имале улогу у одбрани воље бирача у Украјини у јесен 2004. не треба изводити закључак да је ова револуција била резултат некаквог предумишљаја оркестрираног из Вашингтона. Пре ће бити да су САД опортунистички искористиле аутохтони отпор већине Украјинаца ауторитарној и Русији блиској власти.¹⁹ Русија је пак рачунала да ће доминацијом доњецког клана и избором његовог човека Виктора Јануковича (*Виктор Јанукович*) обезбедити геополитичку контролу над Украјином. Њен неуспех ће резултирати успостављањем прве недвосмислено прозападно опредељене власти у Кијеву, што ће Москва видети као део америчке и западне завере против ње, те заузети асертивнији курс према Западу и својим суседима у периоду 2004–2008.²⁰

¹⁵ Kuzio, T. & D’Anieri, P. The Sources of Russia’s Great Power Politics: Ukraine and the Challenge to the European Order, op. cit., 77.

¹⁶ Charap, S. & Colton, T. J. Everyone Loses: The Ukraine Crisis and the Ruinous Contest for Post-Soviet Eurasia, op. cit., 67.

¹⁷ Menon, R. & Rumer, E. (2015). *Conflict in Ukraine: The Unwinding of the Post-Cold War Order*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology, 161.

¹⁸ D’Anieri, P. Ukraine and Russia: From Civilized Divorce to Uncivil War, op. cit., 73–74, 95–96, 107–109.

¹⁹ Ibid., 127.

²⁰ О руској улози у догађајима уочи, за време и након Наранџасте револуције, видети: Зыгарь, М. В. *Вся кремлевская рать: Краткая история современной России*, Альпина Диджитал (електронно издание), Глава 5.

САД ће у истом периоду са опортунизма из времена Наранџасте револуције прећи на планску подршку новим украјинским властима у њиховој интеграцији у западне структуре. Осокољена оним што је изгледало као успех интервенција у Авганистану и Ираку, ширењем НАТО-а и ЕУ на исток, те трендом демократизације у руском окружењу, Бушова администрација ће наизглед помирити идеолошки и геополитички императив лансирањем „Агенде слободе“. Она почива на претпоставци да се са ширењем демократије аутоматски шири и амерички геополитички утицај.²¹ Демократизацију би требало да прати интеграција у западне економске и војне структуре.²² У случају Украјине, Вашингтон ће приоритет дати њеном чланству у НАТО-у. Међутим, на руку му неће ићи два чиниоца: нестабилна политичка ситуација у самој Украјини (разлаз између главног заговорника уласка у НАТО Виктора Јушченка (*Віктор Ющенко*) и његове „нارانџасте колегинице“ Јулије Тимошенко (*Юлія Тимошенко*), те повратак Јануковича у игру привременим освајањем премијерског положаја); амбивалентност европских савезника, пре свих Француске и Немачке, које су се опирале чланству Украјине идеолошким (Украјина не задовољава реформске стандарде) и геополитичким аргументом (улазак Украјине у НАТО испровоцирао би негативну реакцију Русије).²³

Закључак Букурешког самита НАТО-а из априла 2008. био је компромис између америчког и европског става и тиме „најгори од свих светова“ – Украјина није добила МАР (Акциони план за чланство у НАТО), али је изјава да ће она и Грузија некад постати НАТО чланице била довољна да изазове крајње негативан став Русије. „Украјина није чак ни држава...“, рекао је Путин Бушу по доласку у Букурешт, „део њене територије припада источној Европи, а други, значајан, ми смо им дали... Ако Украјина уђе у НАТО, ући ће без Крима и Истока – она ће се просто распасти“.²⁴ Биће то злокобна најаву онога што ће се дешавати најпре 2014. године, а онда у још већој мери од фебруара 2022. Ипак, Русија је решила да Украјину привремено поштеди и сконцентрисала се на Грузију, војно интервенишући у августу као одговор на неспретно

²¹ О „Агенди слободе“ видети: Stent, A. E. (2014). *The Limits of Partnership: U.S.-Russian Relations in the Twenty-First Century*. Princeton & Oxford: Princeton University Press, 82–83. О поклапању геополитичких добитака и демократских промена, видети још: Charap, S. & Colton, T. J. *Everyone Loses: The Ukraine Crisis and the Ruinous Contest for Post-Soviet Eurasia*, op. cit., 76.

²² *Ibid.*, 82–83.

²³ Stent, A. E. *The Limits of Partnership: U.S.-Russian Relations in the Twenty-First Century*, op. cit., 163–168.

²⁴ Зыгарь, М. В. *Вся кремлевская рать: Краткая история современной России*, op. cit.

покренути напад председника Сакашвилија (*Mikheil Saak'ashvili*) на отцепљену Јужну Осетију, те признајући независност ње и Абхазије. На овај врхунац руске асертивности очекивала се реакција САД у виду додатног заоштравања односа са Москвом и коришћења Украјине као геополитичког адута, али ће се догодити супротно.

Нови председник САД Барак Обама (*Barack Obama*) уместо да „казни“ Русију због интервенције у Грузији, „наградио“ ју је „ресетовањем“ односа – покушајем да се они редифинишу како би се тренд растуће конфронтације зауставио и сарадња двеју сила унапредила по питањима од заједничког интереса.²⁵ САД су биле притиснуте светском економском кризом, лоше вођеним ратовима у Ираку и Авганистану, амбивалентношћу европских савезника и константним економским растом Кине – али је пресудио идеолошки мотив, јер је Вашингтон новог председника Русије Дмитрија Медведева (*Дмитрий Медведев*) видео као либералнијег, прозападнијег и за сарадњу захвалнијег од Путина. Идеја о „ресетовању“, које ће обухватити америчко одустајање од противракетног штита у Чешкој и Пољској, али и од МАР за Украјину, неће се свидети антируски оријентисаним источноевропским савезницима САД, као ни прозападним украјинским властима. Оне и неће дуго остати прозападне – Јанукович 2010. побеђује на демократским председничким изборима и почиње да приближава земљу Русији. Украјина ће све до избијања кризе 2013. имати ниско место на дневном реду спољне политике САД.²⁶ „Штафетну палицу“ ће, међутим, преузети Европска унија.

ЕУ је још 2009. на иницијативу Шведске и Пољске (које су пре више векова ратовале против Русије преко украјинске територије) лансирала сопствени идеолошко-геополитички инструмент за јачање утицаја на западном постсовјетском простору. Источно партнерство није нудило чланство заинтересованим државама, али јесте настојало да их економски (а донекле и безбедносно) интегрише у сферу утицаја ЕУ.²⁷ Како ће и Русија као одговор лансирати свој пројекат Евроазијске економске уније, до 2013. постаће јасно да се ове две интеграције међусобно искључују, те да ће Украјина морати да изабере једну.²⁸ Јанукович лично јесте био

²⁵ О „ресетовању“ видети: Трапара, В. (2017). *Време „ресетовања“: односи Русије и Сједињених Држава у периоду од 2009. до 2012. године*. Београд: Институт за међународну политику и привреду.

²⁶ Menon, R. & Rumer, E. *Conflict in Ukraine: The Unwinding of the Post-Cold War Order*, op. cit., 65–67.

²⁷ Sakwa, R. (2014). *Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands*. London: I. B. Taurus, (electronic issue), 65–66.

²⁸ Јовић Лазић, А. (2015). *Односи између Европске уније и Руске Федерације – крај XX и почетак XXI века*. Београд: Институт за међународну политику и привреду, 213–227.

проруски оријентисан и надао се економској помоћи од Москве, али се залагао за ЕУ јер је морао да мисли на реакцију како Запада, тако и проевропски оријентисаног дела сопственог становништва. Напоследку ће у новембру 2013. под притиском Путина преломити да не потпише Споразум о придруживању с ЕУ, изазвавши тиме највећу кризу у историји независне Украјине.²⁹

У догађајима који ће кулминирати обарањем Јануковича са власти фебруара 2014. године, а који ће понети назив Евромајдан, САД ће испрва имати скромну, а затим све значајнију улогу. Од некога ко заједно с републиканским колегом, сенатором Џоном Мекејном (*John McCain*), дели сендвиче демонстрантима, Викторија Њуланд (*Victoria Nuland*), помоћница државног секретара, постаће неко ко одлучујуће утиче на састав нове украјинске владе.³⁰ Када Москва буде одговорила на фебруарски преврат анексијом Крима и подршком побуне у Донбасу, САД ће се ставити на чело политичког Запада у њеном кажњавању економским санкцијама и дипломатском изолацијом.³¹ Ипак, то кажњавање биће релативно благо, чему су допринели како наставак амбивалентности Европљана (посебно Немачке), тако и уздржан став Русије, која је избегла пуну војну инвазију Украјине. Вашингтон је такође избегавао пуну конфронтацију с Русијом – она му је и даље била потребна због руте за Авганистан, нуклеарног споразума с Ираном, а и у Сирији ће након почетка руске интервенције септембра 2015. бити потребна сарадња како не би дошло до директног сукоба америчких и руских војних снага у тој земљи. САД јесу заостриле односе с Русијом до нивоа вишег него икад након Хладног рата, али су по питању Украјине и даље биле резервисане, подржавши споразуме из Минска, тиме и замрзавање сукоба и фактичко цепање њене територије, те одбијајући да јој испоруче смртоносну војну опрему.³²

Неочекивана победа на председничким изборима 2016. Доналда Трампа (*Donald Trump*), који се залагао за мање идеолошку спољну

²⁹ О положају Украјине између ЕУ и Русије и Јануковичевом вагању „коме ће се приклонити царству“, видети: D'Anieri, P. *Ukraine and Russia: From Civilized Divorce to Uncivil War*, op. cit., 190–207.

³⁰ Усред кризе Њуландова се „похвалила“ да су САД од 1991. наовамо инвестирале преко пет милијарди долара у „промовисање демократије“ у Украјини и „европску будућност“ коју та земља заслужује. Mearsheimer, J. J. *Why the Ukraine Crisis is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin*. *Foreign Affairs*, vol. 93, no. 5, 4.

³¹ О Криму, Донбасу и последицама, видети: Трапара, В. (2020). *Ратови Русије 1999–2019*. Београд: Институт за међународну политику и привреду, 97–214.

³² О утицају Украјинске кризе и рата у Донбасу на односе САД и Русије 2014–2016. видети: *Ibid.*, 219–221.

политику и окретање САД себи, али и поправљање односа с Русијом, уноси нове противречне елементе у однос Вашингтона према руско-украјинском сукобу. Умешаност Русије у изборни процес кроз хаковање мејлова демократа и утицај на друштвене мреже, иако вероватно није пресудила у Трамповом избору, остаће забележена као „напад на америчку демократију без преседана“.³³ Она ће постати додатна јабука раздора између Вашингтона и Москве, али и (уз везе појединих Трампових сарадника с Москвом) ограничавајући чинилац у његовој спољној политици. Над Трамповом главом све време мандата стајао је Дамоклов мач импичмента (Русијагејт) уколико би покушао приближавање Русији, тако да је био принуђен да повлачи потезе у правцу заостравања односа: од нове серије санкција Русији, преко истицања Русије као претње у стратешким документима, ваздушних напада на сиријску војску и претњи интервенцијом Венецуели, до повлачења из значајних међународних уговора.³⁴

Трамп ће одобрити и почетак опсежног програма финансирања, тренирања и снабдевања наоружањем украјинске војске.³⁵ Међутим, у току његовог мандата неће доћи до распламсавања сукоба у Украјини. Чак је покушан и пробој у преговорима о решењу за Донбас на основу Минских споразума, након што за председника Украјине 2019. буде изабран „антиполитички“ кандидат Владимир Зеленски (*Володимир Зеленський*). Неуспех тих преговора (свакако под утицајем идеолога монистичке визије украјинског идентитета) учврстиће Русију, која је након Путиновог повратка на место председника 2012. све више ишла у правцу сопственог идеолошког приступа у спољној политици – империјалног цивилизационизма, у уверењу да је са Западом и Украјином договор немогућ.³⁶ Ипак, и даље ће се надати договору са Трампом о Украјини

³³ Stent, A. *Putin's World: Russia against the West and with the Rest*, op. cit., 321–322.

³⁴ У првом реду из нуклеарног споразума с Ираном, INF с Русијом, а и Нови START је доведен у питање. О Трамповом наслеђу у руско-америчким односима, видети: Трапара, В. (2022). Перспективе односа Русије и САД у светлу рата у Украјини: 'обуздавање 2'. *Међународни проблеми*, год. 74, бр. 4, 509–511.

³⁵ Walt, S. M. *The Hell of Good Intentions: America's Foreign Policy Elite and the Decline of U.S. Primacy*, op. cit., 225.

³⁶ Монистички модел украјинског идентитета, према Ричарду Сакви, наглашава потребу за унитарном, украјинскојезичном и политички и културно одвојеном од Русије нацијом, за разлику од плуралистичког, који прихвата њену разноликост и потребу за децентрализацијом, не искључујући рускојезичност и блискост њених делова с Русијом. Sakwa, R. *Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands*, op. cit., 29–30, 37, 48–49. Цивилизационизам је, према Андреју Циганкову, једна од три главне школе спољнополитичког мишљења у постхладноратовској Русији, уз западњаштво и државништво. Док западњаштво тежи изградњи институција по угледу на Запад и

уколико овај буде освојио други председнички мандат. Сада је Москва „хецовала“ – прижељкивала Трампову изборну победу, у исто време планирајући и припремајући пуну војну инвазију Украјине уколико договор с Американцима и председником Зеленским не буде постигнут.

Трамп ће ипак изгубити изборе од Џозефа Бајдена (*Joseph Biden*), павши као „колатерална жртва“ пандемије вируса корона. Иако уздрман председничком кризом под утицајем истог чиниоца, белоруски председник Лукашенко (*Александр Лукашенко*) уз Путинову помоћ неће пасти, али ће зато остати лојалан онда када Русији буде била потребна територија Белорусије за напад на Украјину.³⁷ Мало више од месец дана након инаугурације, Бајденова администрација се суочава с првом кризом у вези с нагомилавањем руских трупа на украјинској граници. Како ће одговорити? Бајден је у спољној политици обновио доследан идеолошки приступ – тежњу ка либералној хегемонији, с тим што је са Трампом делио премису да обнова треба да крене од куће. Требало је спасити пољуљану америчку демократију, да би Америка успешно предводила демократски свет против све агресивнијих аутократских сила. То је Бајденовој спољној политици дало ноту прагматизма. Иако је Русија била једна од две аутократске силе с којима је конфронтација САД неизбежна, Бајденов тим је сматрао да је ту конфронтацију могуће структурисати, подвести је под одређена правила, како она не би ескалирала ка оружаном (потенцијално нуклеарном) сукобу, док у исто време две силе сарађују на подручјима од заједничког интереса. „Две велике силе“, рекао је Бајден Путину на самиту у Женеви јуна 2021. године и тиме постао први председник САД након Хладног рата који отворено признаје Русији статус велике силе.

интеграцији с њим, а државништво ставља нагласак на изградњу идеолошки неутралне јаке државе, цивилизационизам посматра Русију као цивилизацијски и вредносно различиту од Запада, те као његовог природног ривала. Tsygankov, A. P. (2010). *Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity*. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 4–8. Одредницу „империјални“ сам додао да бих нагласио да се ради о офанзивном цивилизационизму, који тежи експанзији у западном правцу, за разлику од дефанзивног, који заговара раздвајање Русије од Запада и њено усредсређивање на самосталан развој, а који називам цивилизационизмом „тврђаве“. Империјални цивилизационизам (називан још и империјалним национализмом) не признаје националну посебност Украјине. Kuzio, T. *Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War: Autocracy-Orthodoxy-Nationality*, op. cit., 9–10, 266. За пример цивилизационизма „тврђаве“, видети: Mezhev, B. V. (2022). *Civilizational Indifference: Can Russia Keep Up Cultural Distancing in Relations with Europe?*. *Russia in Global Affairs*, vol. 20, no. 4, 10–27.

³⁷ О утицају пандемије на пораз Трампа и међународне односе уопште, видети: Трапара, В. (2021). Међународни односи у доба короне: преиспитивање концепта ентропије. *Међународни проблеми*, год. 73, бр. 1, 39–57.

Један од циљева структуриране конфронтације био је управо да се избегне сукоб у Украјини, те је са деескалацијом кризе на руско-украјинској граници деловало да је опасност отклоњена.³⁸

Међутим, Путин је под утицајем идеологије империјалног цивилизационизма имао друге планове. Бајденов прагматизам као одговор на нагомилавање руских трупа на границама Украјине видео је као знак слабости. Незадовољан уступцима Запада и динамиком унутар саме Украјине, он је у репризи кризе у јесен и зиму 2021/2022. подигао улог. Тражио је од Запада „безбедносне гаранције“ за Русију, које би значиле потпуно преобликовање европског безбедносног поретка и биле неприхватљиве за Запад. Бајден је у јануару и фебруару покушао да утиче на Путина и преко европских савезника, рачунајући да га они због свог дотадашњег амбивалентног става према Русији могу лакше убедити, али без успеха. Упозорења о пуној руској инвазији Украјине, која су са Запада пласирана месецима, показале се као тачна – након што буде признала независност тзв. Доњецке и Луганске Народне Републике, Русија ће 24. фебруара започети највећи рат на тлу Европе после Другог светског рата.³⁹

Ако је играо на карту америчке слабости, нејединства политичког Запада и разочарења украјинских власти у његову подршку, Путин се прерачунао. Његова идеолошки мотивисана агресија на Украјину дала је Бајдену управо оно што му је било неопходно да поново споји идеологију и геополитику у спољној политици САД, као што је то био случај у Хладном рату, те консолидује евроатлантску заједницу око идеје одбране демократије и на правилима заснованог међународног поретка, ради обуздавања новог руског експанзионизма.⁴⁰ Иако је Украјина од самог почетка незадовољна количином војне подршке коју добија од Запада, та подршка је са временом све већа, даје резултате на бојном пољу и учвршћује вољу Украјинаца да бране своју независност, идентитетску посебност и прозападну оријентацију. Заправо, може се констатовати да Запад на челу са САД никада од стицања независности Украјине није у оволикој мери био уз њу. Годину дана од почетка рата, стратегија САД – без директног уласка у сукоб онемогућити војну победу Русије, како би

³⁸ О Бајденовој спољној политици, приступу Русији – који сам по угледу на Обамина „ресетовање“ назвао „лаким ресетовањем“ – и динамици око Украјине у првој фази кризе у пролеће 2021. године, видети: Трапара, В. (2021). Biden's Approach towards Russia: A 'Reset' Light? *Политика националне безбедности*, бр. 2, 115–137.

³⁹ О динамици другог дела Украјинске кризе 2021/2022. године, видети: Трапара, В. Перспективе односа Русије и САД у светлу рата у Украјини: 'обуздавање 2', *op. cit.*, 516–517.

⁴⁰ *Ibid.*, 521–524.

се обезбедила што боља геополитичко-идеолошка позиција за нови хладни рат против ње – чини се успешном и очекивано је да се настави.

Закључак

Закључак овог рада је да је идеолошки – империјално цивилизационистички – приступ Путинове Русије, који ће је 2022. повести у пуну инвазију Русије, после више од три деценије, омогућио Сједињеним Државама поновно спајање геополитичког и идеолошког приступа у спољној политици, уз давање Украјини места у њој које ова заслужује, што би отклонило и незадовољство украјинског монистичког национализма америчким/западним третманом. Извесно је да почиње нови хладни рат и обуздавање Русије, а једино што зависи од тренутно неизвесног исхода рата јесте преко ког дела Украјине ће пролазити нова геополитичка „гвоздена завеса“ и с коликим идеолошким самопоуздањем ће политички Запад предвођен Америком ући у нову епоху.

Библиографија

- Charap, S. & Colton, T. J. (2017). *Everyone Loses: The Ukraine Crisis and the Ruinous Contest for Post-Soviet Eurasia*. Лондон: The International Institute for Strategic Studies.
- D'Anieri, P. (2019). *Ukraine and Russia: From Civilized Divorce to Uncivil War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hendrickson, C. D. (2018). *Republic in Peril: American Empire and the Liberal Tradition*. New York: Oxford University Press.
- Ikenberry, G. J. (2020). *A World Safe for Democracy: Liberal Internationalism and the Crises of Global Order*. New Haven & London: Yale University Press.
- Kuzio, T. & D'Anieri, P. (2018). *The Sources of Russia's Great Power Politics: Ukraine and the Challenge to the European Order*. Bristol: E-International Relations Publishing.
- Kuzio, T. (2022). *Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War: Autocracy-Orthodoxy-Nationality*. London & New York: Routledge.
- Layne, C. (2006). *The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Mearsheimer, J. J. (2014). Why the Ukraine Crisis is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin. *Foreign Affairs*, vol. 93, no. 5, 1–12.
- Mearsheimer, J. J. (2018). *The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities*. New Haven & London: Yale University Press.
- Menon, R. & Eugen, R. (2015). *Conflict in Ukraine: The Unwinding of the Post-Cold War Order*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.
- Mezev, V. B. (2022). Civilizational Indifference: Can Russia Keep Up Cultural Distancing in Relations with Europe?. *Russia in Global Affairs*, vol. 20, no. 4, 10–27.
- Posen, R. B. (2014). *Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Sakwa, R. (2014). *Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands*. London: I. B. Taurus (electronic issue).
- Stent, E. A. (2014). *The Limits of Partnership: U.S.-Russian Relations in the Twenty-First Century*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Stent, E. A. (2019). *Putin's World: Russia against the West and with the Rest*. New York & Boston: Twelve.
- Trapara, V. (2019). Biden's Approach towards Russia: A 'Reset' Light?. *Политика националне безбедности*, год. 21, бр. 2, 115–137.

- Trapara, V. (2022). Critique of the Critique: Why Realist Opponents of Liberal Hegemony Miss the Target?. *The Review of International Affairs*, vol. 73, no. 1185, 5–25.
- Tsygankov, P. A. (2010). *Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity*. Plymouth: Rowman and Littlefield Publishers, Inc.
- Walt, M. S. (2018). *The Hell of Good Intentions: America's Foreign Policy Elite and the Decline of U.S. Primacy*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Will Ukraine Wind Up Making Territorial Concessions to Russia?: *Foreign Affairs Asks the Experts*, Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/ask-the-experts/will-ukraine-wind-making-territorial-concessions-russia>, 10/02/2023.
- Бжежински, З. (2001). *Велика шаховска табла*. Подгорица, Романов, Бања Лука: ЦИД.
- Зыгарь, М. В. *Вся кремлевская рать: Краткая история современной России*, Альпина Диджитал (електронно издање).
- Јовић Лазивић, А. (2015). *Односи између Европске уније и Руске Федерације – крај XX и почетак XXI века*. Београд: Институт за међународну политику и привреду.
- Трапара, В. (2021). Међународни односи у доба короне: приспитивање концепта ентропије. *Међународни проблеми*, год. 73, бр. 1, 39–57.
- Трапара, В. (2022). Перспективе односа Русије и САД у светлу рата у Украјини: 'обуздавање 2'. *Међународни проблеми*, год. 74, бр. 4, 505–529.
- Трапара, В. (2014). Савремени значај Макиндеровог концепта Источне Европе: случај Украјинске кризе. *Међународна политика*, год. 65, бр. 1155–1156, 26–43.
- Трапара, В. (2017). *Време „ресетовања“: односи Русије и Сједињених Држава у периоду од 2009. до 2012. године*. Београд: Институт за међународну политику и привреду.
- Трапара, В. (2020). *Ратови Русије 1999–2019*. Београд: Институт за међународну политику и привреду.

**U.S. POLICY TOWARDS THE RUSSO-UKRAINIAN CONFLICT:
BETWEEN GEOPOLITICS AND IDEOLOGY**

Vladimir TRAPARA

SUMMARY

U.S. role in the Russo-Ukrainian War as an indirect participant on Ukrainian side has had its development since the end of the Cold War. The author's point is that Washington's support to Ukraine is motivated by its geopolitical significance for the liberal hegemony strategy, one of whose aims is the elimination of Russia from the ranks of independent great powers. Nevertheless, the U.S. has neither been playing the Ukrainian card from the beginning, nor consistently using it later, having the ideological vision of a capitalist and democratic Russia voluntarily resigning from the great power status and accepting American hegemony, as well as for the ambivalence of European allies. This has been causing Ukrainian nationalist elites' dissatisfaction by the scope and quality of American support. The author concludes that Russia's own ideological approach and its decision to invade Ukraine helped the U.S. to reconcile geopolitical and ideological imperatives and – for the sake of waging a new cold war – consolidate Euro-Atlantic community, whose integral part would also be Ukraine, even with rump territory.

Keywords: Russo-Ukrainian War, the United States, Ukraine, Russia, geopolitics, ideology.